

Τὸ Ἄν. Ἰλλυρικὸ καὶ ἡ προβληματικὴ συνύπαρξη τῶν τριῶν συστημάτων ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως (Μητροπολιτικό - Ἐξαρχικό - Πατριαρχικό)

π. Χρυσόστομος Συμεωνίδης*

Τὸ παρὸν ἄρθρο σκοπεύει νὰ ἐξετάσει ὑπὸ διαφορετικὴ ὀπτικὴ γωνία τὸ ζήτημα τοῦ Ἄν. Ἰλλυρικοῦ, ἢ δικαιοδοσία τοῦ ὁποίου ταλάνισε ἐπὶ αἰῶνες τὶς σχέσεις ὅχι μόνο τῶν δύο πρώτων θρόνων, τῆς Πρεσβυτέρας καὶ τῆς Νέας Ρώμης (πατριαρχικὸ σύστημα), ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν τῆς ἐν λόγῳ διοικήσεως μὲ τὴ Μητρόπολη τῆς Θεσσαλονίκης, ὅπως ἀποδείχθηκε ἀπὸ τὶς σύντομες προσπάθειές τους γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ ἀνεξαρτήτου τῆς ἐπαρχιακῆς Συνόδου (μητροπολιτικὸ σύστημα) ἔναντι τῶν ἐξαρχικῶν (ὑπερμητροπολιτικῶν) δικαιωμάτων τοῦ θρόνου τῆς πρωτεύουσας τῆς ὑπαρχίας. Ὁ ἐσωτερικὸς ἀνταγωνισμὸς τῶν τριῶν διαφορετικῶν διοικητικῶν συστημάτων ὀφείλεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ εἰσαγωγή καὶ ἐφαρμογὴ αὐτῶν στὴν ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση δὲν ἐστερεῖτο ἐντάσεων, καθὼς οἱ τρεῖς αὐτοὶ «διοικητικοὶ κύκλοι» δὲν λειτούργησαν αὐτομάτως ὡς ὁμόκεντροι καὶ σὲ πλήρη ἄρμονία μεταξύ τους. Τὰ βαθύτερα μάλιστα αἷτια τοῦ χρόνιου αὐτοῦ διοικητικοῦ-δικαιοδοσιακοῦ ζητήματος ὀδήγησαν τελικά, στὰ τέλη τοῦ Θ' αἰῶνα, στὸ πρῶτο σχίσμα μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως¹.

Τὸ ζήτημα βεβαίως συνδέεται ἀναμφισβήτητα: α) μὲ τὴ βαθμιαία μετάβαση ἀπὸ τὸ μητροπολιτικὸ σύστημα διοίκησης στὸ ἐξαρχικὸ καὶ ἀκολούθως στὸ πατριαρχικὸ καὶ β) μὲ τὶς διοικητικὲς μεταβολὲς τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὶς αὐτονόητες

* Ὁ π. Χρυσόστομος Συμεωνίδης εἶναι διδάκτωρ Θεολογίας καὶ καθηγητὴς Κ-Α-Ψ.

1. Ἀφορμὴ ὑπῆρξε τὸ σχετιζόμενο ἄμεσα μὲ τὸ Ἄν. Ἰλλυρικὸ Βουλγαρικὸ ζήτημα ἐπὶ πατριαρχίας Μ. Φωτίου (867).

ἐπιδράσεις ποὺ αὐτὲς ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπέφεραν στὴ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοια, τὸ Ἄν. Ἰλλυρικὸ ἀποτελεῖ ἓνα ἐξαιρετικὸ παράδειγμα τῆς διαχρονικῆς διαλεκτικῆς σχέσεως Ἐκκλησίας καὶ Κόσμου. Ἡ ταυτόχρονη προβολὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐμπλεκόμενους θεσμούς, ἀπὸ τὴ μία κανόνων ἐπικυρωμένων ἀπὸ Οἰκουμενικὲς συνόδους γιὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ μοντέλο διοικήσεως (μητροπολιτικὸ, ἐξαρχικό, πατριαρχικό) σὲ μία μεταβατικὴ γιὰ τὴν Ἐκκλησία περίοδο καί, ἀπὸ τὴν ἄλλη, αὐτοκρατορικῶν διαταγμάτων ἀφαίρεσης ἢ προσθήκης ἐκκλησιαστικῶν δικαιοδοσιῶν περιγράφεται στὸ πλαίσιο τῆς ἀναλύσεως ποὺ ἀκολουθεῖ.

α) Τὸ διοικητικὸ καθεστῶς τοῦ Ἰλλυρικοῦ

Ἡ ὑπαρχία τοῦ Ἰλλυρικοῦ (*praefectura Illyricum*) ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν τεσσάρων ὑπαρχιῶν, στίς ὁποῖες διαιρέθηκε ἡ ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία μὲ τὴ διοικητικὴ μεταρρύθμιση τοῦ Διοκλητιανοῦ (299). Οἱ ἄλλες τρεῖς ἦταν τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Ὁ ἱστορικὸς Ζώσιμος περιγράφει τὰ ὅρια τοῦ Ἰλλυρικοῦ ὡς ἀκολουθῶς: «ἐτέρῳ δὲ [ὑπάρχῳ] Μακεδόνας καὶ Θεσσαλοὺς καὶ Κρήτας καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἀμφοτέρας Ἠπειροὺς καὶ πρὸς ταύταις Ἰλλυριοὺς καὶ Δάκας καὶ Τριβαλλοὺς καὶ τοὺς ἄχρι τῆς Βαλερίας Παιόνας καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν ἄνω Μοισίαν»². Τὰ ὅρια ποὺ παραθέτει ὁ Ζώσιμος συμπίπτουν μὲ αὐτὰ ποὺ περιγράφει ἡ *Notitia Dignitatum* τοῦ Ε΄ αἰῶνα³. Πολλοὶ ἱστορικοὶ θεωροῦν ὅτι ἤδη ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου Ἰλλυρικὸ ὠνομαζόταν ἡ περιοχή ποὺ ἐκτεινόταν ἀπὸ τὸ δυτικὸ τμήμα τῶν Βαλκανίων, νότια τοῦ Δουνάβεως, μέχρι τὴν Κρήτη καὶ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου⁴.

2. Ζωσίμου, *Ἱστορία Νέα*, Β΄ 33.

3. Otto Seeck, *Notitia Dignitatum*, Βερολίνο 1876, σελ. 9-10.

4. F. Dvornik, «La lutte entre Byzance et Rome à propos de l'Illyricum au XIème siècle», *Mélanges Charles Diehl*, Paris 1930, 61-86. Piperkovic, *Τὸ Ἰλλυρικὸ καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ δίκαια τῶν Ἐκκλησιῶν Πρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰς λατινικὰς βλέψεις*, Ἀθήναι 1919, σελ. 15-16. Κ. Ἄμαντος, *Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους Α΄ (95-867)*, Ἀθήναι 1953³, σελ. 162.

Οι διαιρέσεις του ρωμαϊκού κράτους συνεχίστηκαν και καθ' όλον σχεδόν τον Δ' αιώνα. Κατά τη νέα διαίρεση του 335, η ύπαρξία του Ίλλυρικού δόθηκε στους Κώνστα και Δαλμάτιο, μαζί με την Αφρική, την Ιταλία και τη Θράκη⁵. Η τελευταία, μετά από τον θάνατο του Δαλματίου (338), προσαρτήθηκε όριστικά στην επικράτεια του Κωνσταντα και έκτοτε ανήκε πάντοτε στην Ανατολή. Στη νέα διαίρεση του ρωμαϊκού κράτους μεταξύ Ουάλεντος και Ουάλεντιανού Α' (367), ο τελευταίος έλαβε τη Δύση με το Ίλλυρικό, το οποίο μέχρι το 378 ανήκε στο Δυτικό κράτος. Μετά από τον θάνατο του Ουάλεντος (378), όταν ο Γρατιανός προσέλαβε «κοινωνόν της βασιλείας» τον Μ. Θεοδόσιον, παραχώρησε σε αυτόν πᾶσαν την Ανατολή και ένα μέρος του Ίλλυρικού, ήτοι τη Μακεδονία, την Ἡπειρο, τη Θεσσαλία και την Ἀχαΐα⁶, τις νότιες δηλαδή περιοχές του, καθώς οι βόρειες βρίσκονταν στα χέρια των Γότθων.

Το Ίλλυρικό, συμφώνως προς τον αρχαιότερο κατάλογο του διοικητικού συστήματος της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας (*Laterculus Veronensis*), ο οποίος συνετάχθη περί τα τέλη της βασιλείας του Μ. Κωνσταντίνου, αποτελούσαν δύο διοικήσεις, των Μοισιῶν (*Diocesis Moesiarum*) και των Παννονιῶν (*Diocesis Pannoniarum*). Από τα μέσα του Δ' αιώνα, η διοίκηση των Μοισιῶν χωρίσθηκε σε δύο μικρότερες διοικήσεις, τη Μακεδονική (*Diocesis Macedoniae*) και τη Δακική (*Diocesis Daciae*). Έκτοτε, το Ίλλυρικό άπετελείτο από τις διοικήσεις (*dioceses*) Παννονίας, Δακίας και Μακεδονίας. Οι πρώτοι θρόνοι των διοικήσεων υπῆρξαν οι πολιτικές πρωτεύουσες αὐτῶν, ήτοι το Σίρμιο, ή Σαρδική και ή Θεσσαλονίκη αντίστοιχως. Από τα μέσα του Δ' αιώνα η διοίκηση της Παννονίας τελούσε υπό την έπιτροπή του θρόνου των Μεδιολάνων και του έμβληματικού μητροπολίτου αὐτοῦ, του ι. Ἀμβροσίου⁷, ο οποίος μάλιστα χειροτόνησε τον Σιρμίου Ἀνέμιο (376), συμμετείχε στη σύνοδο του Σιρμίου (378), ενώ συνεχάλεσε σύνοδο το 381 στην Ἀκυλγία για

5. Ζωσίμου, *Ίστορία Νέα*, Β' 39

6. Ζωσίμου, *Ίστορία Νέα*, Δ' 25, 26 και 27.

7. J. R. Palanque, *Saint Ambroise et l'empire romain*, Paris 1933, σελ. 92 κ.έ.

τὴν κρίση τῶν ἐπισκόπων τῆς Παραλίου Δακίας καὶ τῆς Ἄνω Μοισίας Παλλαδίου καὶ Σεκουνδιανῶ. Σ' αὐτὴν τῇ σύνοδο συμμετεῖχε καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σιρμίου Ἀνέμιος μὲ τὸν τίτλο “*Caput totius Illyrici*”. Ἡ ἐξάρτηση τῆς Παννονίας ἀπὸ τὸν θρόνο τῶν Μεδιολάνων ἐδικαιολογεῖτο ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ πόλις αὐτῆ τῆς Β. Ἰταλίας εἶχε καταστῆ πρωτεύουσα τοῦ κράτους τῆς Δύσεως, δὲν μπορούσε ὅμως νὰ γίνῃ δεκτὴ ἀπὸ τὸν θρόνο τῆς Ρώμης, ὁ ὁποῖος καὶ κατέβαλε προσπάθειες γιὰ νὰ τὴν ἀφαιρέσει ἀπὸ τὴ δικαιοδοσία τῶν Μεδιολάνων, ὅπως θὰ δοῦμε καὶ κατωτέρω.

Οἱ διοικήσεις τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Δακίας ἀπετέλεσαν τὸ μετέπειτα Ἄν. Ἰλλυρικὸ ἐπὶ ἐποχῆς Μ. Θεοδοσίου. Πιὸ συγκεκριμένα, ἡ διοίκηση τῆς Μακεδονίας ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες Κρήτης, Ἀχαΐας, Θεσσαλίας, Νέας Ἠπείρου, Παλαιᾶς Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας καὶ τὶς ἀντίστοιχες ἱστορικὲς μητροπόλεις Γόρτυνος, Κορίνθου, Λαρίσης, Δυρραχίου, Νικοπόλεως καὶ Θεσσαλονίκης⁸. Ἡ τελευταία, ὡς γειτνιάζουσα μὲ τὴν πρωτεύουσα τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους, ἐνωρίτατα ἠύξησε τὸ κύρος τῆς χάρις τὴν πολιτικὴ καὶ γεωγραφικὴ τῆς σπουδαιότητα. Πράγματι, σημαντικώτερο ρόλο καὶ ἀπὸ αὐτὴν τῇ γεωγραφικῇ ἐγγύτητα μὲ τὴν πρωτεύουσα τῆς αὐτοκρατορίας, ἔπαιξε τὸ γεγονός ὅτι ὑπῆρξε ἡ ἔδρα τῆς ὑπαρχίας τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ πρωτεύουσα τοῦ Ἄν. Ἰλλυρικοῦ, ὅπως καὶ παρέμεινε μέχρι τὸ 535, ὁπότε καὶ μετακινήθηκε προσωρινῶς εἰς τὴν Πρώτη Ἰουστινιανή, πρὸς τιμὴν τῆς γενέτειρας τοῦ Ἰουστινιανῶ. Κατὰ τὸν Θεοδώρητο, ἡ Θεσσαλονίκη ἦταν «ἡγουμένη δὲ καὶ Θετταλίας καὶ Ἀχαΐας καὶ μέντοι καὶ ἄλλων παμπόλλων ἐθνῶν, ὅσα τῶν Ἰλλυριῶν τὸν ὑπαρχον ἡγούμενον ἔχει»⁹. Συνεπῶς, τὸ κύρος τοῦ θρόνου τῆς Θεσσαλονίκης ἠύξθη κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ Δ' αἰῶνα, λόγω τῆς πολιτικῆς σπουδαιότητος τῆς πόλεως, ἰδίᾳ ἐπὶ Μ. Θεοδοσίου.

Τὸ 379 οἱ διοικήσεις τῆς Δακίας καὶ τῆς Μακεδονίας, ἦτοι

8. Ἀντίστοιχα, ἡ διοίκηση τῆς Δακικῆς χωρίζεται σὲ πέντε ἐπαρχίες: τὴν Μεσόγειο Δακία, τὴν παρόχθια Δακία, τὴν Πρώτη Μοισία, τὴν Δαρδανία καὶ τὴν Πρεβαλιτάνη.

9. Θεοδώρητου, Ἐκκλ. Ἱστορία Ε' 17.

τὸ Ἀνατολικὸ Ἰλλυρικόν, παραχωρήθηκαν στὸ Ἀνατολικὸ κράτος, παραχώρηση ποὺ ἀνεκλήθη τὸ 380, χωρὶς ὅμως αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι παραιτήθηκαν ποτὲ ἀπὸ τὰ δικαιώματά τους οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους¹⁰. Ἡ ὀριστικὴ λύση τοῦ διοικητικοῦ αὐτοῦ ζητήματος ἐδόθη μόνο μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Μ. Θεοδοσίου (395). Πράγματι, τὸ ρωμαϊκὸ κράτος διηρημένο σὲ ἀνατολικὸ καὶ δυτικὸ ἀποδόθηκε στοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Μ. Θεοδοσίου, Ἀρκάδιο καὶ Ὀνώριο ἀντίστοιχα. Τὸ Ἰλλυρικόν, ἐνῶ μέχρι τότε ἀνῆκε στὴ Δύση, ἔχοντας κοινὴ διοικητικὴ κεφαλὴ, ἦτοι ὕπαρχο, κοινὸ μὲ τὴν Ἰταλία (*Praefectus Praetorio Italiae et Illyrici*), ὑπήχθη γιὰ πρώτη φορὰ στὸ κράτος τῆς Ἀνατολῆς¹¹. Αὐτὴ ἡ λύση στὸ πλαίσιο τῆς πολιτικῆς διοίκησης δὲν συνοδεύθηκε καὶ ἀπὸ μία ἀντίστοιχη σὲ ἐπίπεδο ἐκκλησιαστικῆς διοίκησης, ὅπως θὰ διαπιστώσουμε καὶ κατωτέρω.

β. Ἡ μετάβαση ἀπὸ τὸ Μητροπολιτικὸ στὸ Ἐξαρχικὸ σύστημα

Ἡ ὀφειλομένη σὲ πολιτικούς λόγους ραγδαία αὔξηση τοῦ κύρους τῆς μητροπόλεως τῆς Θεσσαλονίκης τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ Δ' αἰῶνα ἦλθε νὰ ἐνταχθεῖ στὸ ἤδη ὑπάρχον διοικητικὸ πλαίσιο καὶ τὴν ἀπρόσκοπτη λειτουργία τῶν προαναφερθεισῶν ἱστορικῶν μητροπόλεων Γόρτυνος, Κορίνθου, Λαρίσης, Δυρραχίου, Νικοπόλεως στὸ πλαίσιο τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος, ὡς αὐτὸ ὠρίζετο ἀπὸ τὸν 4^ο κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς¹², ἀλλὰ καὶ τὸν 9^ο τῆς Συνόδου τῆς Ἀντιοχείας¹³. Ἡ ὑπὸ τὸν μητροπολίτη κάθε

10. Βλ. V. Grumel, «L'Illyricum de la mort de Valentinien Ier (375) à la mort de Stilicon (408)», *REB* 9 (1951), σελ. 5-46.

11. Γενικότερα περὶ τῶν διοικητικῶν ἀλλαγῶν τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν ἐν λόγω ἐποχὴ βλ. ἐκτενέστερα J. R. Palanque, «La Préfecture de Prétoire de l'Illyricum au IVe siècle», *Byzantion* 21 (1951), σελ. 5-14. V. Grumel, «L'Illyricum de la mort de Valentinien Ier (375) à la mort de Stilicon (408)», *REB* 9 (1951), σελ. 5-46.

12. Βλ. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, II, σελ. 122.

13. «Τοὺς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς

ἐπαρχίας ἐπαρχιακή σύνοδος ἐξέλεγε καὶ χειροτονοῦσε τόσο τοὺς ἐπισκόπους, ὅσο καὶ τὸν ἐκάστοτε μητροπολίτη αὐτῆς, παρουσιάζοντας ἔτσι διοικητικὴ αὐτάρκεια, συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνες 4 καὶ 5 τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου¹⁴. Οἱ ἐπίσκοποι κάθε ἐπαρχίας ὠφείλαν νὰ γνωρίζουν τὸν «ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν»¹⁵. Αὐτὸ τὸ μητροπολιτικὸ μοντέλο διοικήσεως, τὸ ὁποῖο ἐξησφάλιζε αὐτονομία στὶς μητροπόλεις ὑποστηρίχθηκε, ὅπως θὰ δοῦμε καὶ κατωτέρω, ἀπὸ τὶς

ἐπαρχίας, διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. Ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτόν, μηδὲν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα ἐκ τῶν Πατέρων ἡμῶν κανόνα· ἢ ταῦτα μόνον, ὅσα τῇ ἐκάστου ἐπιβάλλει παροικία, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. Ἐκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἐκάστῳ ἐπιβάλλουσαν εὐλάβειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν· ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν· περαιτέρω δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν, δίχα τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτόν ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης». Βλ. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, III, σελ. 140.

14. Κανὼν Δ': «Ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτο, ἢ διὰ κατεπεύγουσαν ἀνάγκην, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἔξ ἅπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, συμψήφων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι· τὸ δὲ κύριον τῶν γενομένων δίδοσθαι καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ». Κανὼν Ε': «Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων, εἴτε τῶν ἐν κλήρῳ, εἴτε τῶν ἐν λαϊκῷ τάγματι, ὑπὸ τῶν καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατεῖται ἡ γνώμη, κατὰ τὸν κανόνα τὸν διαγορευόντα, τοὺς ὑφ' ἑτέρων ἀποβληθέντας ὑφ' ἑτέρων μὴ προσίεσθαι. Ἐξεταζέσθω δέ, μὴ μικροψυχία, ἢ φιλονεικία, ἢ τινι τοιαύτῃ ἀηδία τοῦ ἐπισκόπου, ἀποσυνάγωγοι γεγέννηται. Ἴνα οὖν τοῦτο τὴν πρέπουσαν ἐξέτασιν λαμβάνοι, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν, ἐκάστου ἐνιαυτοῦ, καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν δις τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι· ἵνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων, τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζηται, καὶ οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκροκότες τῷ ἐπισκόπῳ, κατὰ λόγον ἀκοινωνῆτοι παρὰ πᾶσιν εἶναι δόξωσι, μέχρις ἂν τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ τὴν φιλανθρωποτέραν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκθέσαι ψῆφον. Αἱ δὲ σύνοδοι γινέσθωσαν, μία μὲν πρὸ τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης, τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ Θεῷ· δευτέρα δέ, περὶ τὸν τοῦ μετοπώρου καιρὸν».

15. Ἀποστολικὸς Κανὼν 34: «Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτόν ὡς κεφαλὴν». Βλ. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, II, σελ. 45.

κατὰ τόπους ἐκκλησίες τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ιδιαίτερα μάλιστα τῶν ἀποστολικῶν μητροπόλεων (Κόρινθος, Γόρτυνα, Νικόπολις) ἔναντι ὅλων τῶν μεταγενεστέρων προσπαθειῶν τόσο τῶν θρόνων τῆς Πρεσβυτέρας καὶ τῆς Νέας Ρώμης γιὰ τὴν ὑπαγωγή τους σ' αὐτοὺς ἐπὶ τῇ βάσει πλέον τοῦ πατριαρχικοῦ συστήματος, ὅσο καὶ τοῦ θρόνου τῆς Θεσσαλονίκης ὡς πρωτεύουσας τῆς ὑπαρχίας, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐξαρχικοῦ δικαίου, ὅπως αὐτὸ ἄρχισε νὰ διαγράφεται ἀπὸ τὴν Α' Οἰκουμενικὴ καὶ συγκεκριμενοποιήθηκε στὴ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο (2^{ος} κανόνας).

Θὰ πρέπει νὰ τονισθεῖ σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο ὅτι τὸ μητροπολιτικὸ μοντέλο διοικήσεως εἰσῆχθη ὡς ἀντίστοιχο τῆς διαιρέσεως τῆς αὐτοκρατορίας σὲ ἐπαρχίες. Ὁ ἐπίσκοπος λοιπὸν τῆς πρωτεύουσας τῆς ἐπαρχίας (μητρόπολη), ὁ μητροπολίτης, ἐθεωρεῖτο –ὅπως εἶδαμε– ὁ πρῶτος τῆς ἐπαρχίας καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ιδιότητα προήδρευε τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων, συμφώνως πρὸς τοὺς προαναφερθέντες κανόνες. Ἦδη ὁμως ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ Δ' αἰῶνα ἀνεπτύχθησαν εὐρύτερες ἐκκλησιαστικὲς περιφέρειες πέραξ τῶν σημαντικώτερων πόλεων τῆς αὐτοκρατορίας, ἥτοι τῆς Ρώμης, τῆς Ἀλεξάνδρειας καὶ τῆς Ἀντιόχειας. Οἱ ἐπίσκοποι αὐτῶν τῶν πόλεων ἀπέκτησαν πρεσβεία τιμῆς ἔναντι ὅλων τῶν ὁμοίων ἐπαρχιῶν, τόσο λόγῳ τῆς ἀποστολικότητάς τους, ὅσο καὶ τῆς μεγάλης πολιτικῆς σημασίας τους. Ἔτσι ἐξηγεῖται τὸ γεγονός ὅτι ἤδη ἀπὸ τὴν Α' Οἰκουμενικὴ σύνοδο τῆς Νικαίας (325) ἐθεωρεῖτο ἤδη ἀρχαία συνήθεια ἢ ὑπεροχὴ τῶν ἐν λόγῳ ἐπισκόπων στὸ πλαίσιο τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως. Ἡ ἀρχαία αὐτὴ συνήθεια ἐπικυρώθηκε μὲ τὸν 6^ο κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος καὶ ἔθεσε κατ' οὐσίαν τὰ θεμέλια τοῦ πατριαρχικοῦ συστήματος.

Ἡ διοικητικὴ ὑπεροχὴ τῶν ἐν λόγῳ θρόνων συνέπεσε μὲ τὴν υἱοθέτηση ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸ κράτος τοῦ νέου διοικητικοῦ συστήματος, τῆς συνενώσεως πολλῶν ἐπαρχιῶν ὑπὸ μία πολιτικὴ διοίκηση (*diocesis*). Τὴν ἐποχὴ συγκλήσεως τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὅπως εἶδαμε καὶ ἀνωτέρω, ἡ αὐτοκρατορία διηγεῖτο σὲ δώδεκα διοικήσεις. Ὁ συντάκτης τοῦ κανόνα μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται ρητῶς μόνον στοὺς τρεῖς προαναφερθέντες θρόνους (Ρώμης, Ἀλεξάνδρειας, Ἀντιόχειας), ἀλλὰ ὑπονοεῖ ὅτι τὸ ἴδιο θὰ

ἴσχυε καὶ γιὰ τὶς ἄλλες περιπτώσεις, καθὼς ἀναφέρει: «καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις», ἀναγνωρίζοντας ἔτσι ἀνάλογα δικαιώματα καὶ στοὺς πρῶτους μητροπολίτες τῶν λοιπῶν διοικήσεων. Μολονότι ὁ ρωμαιοκαθολικὸς Hefele¹⁶ συνεπέρανε ὅτι αὐτὸ θὰ ἴσχυε γιὰ τὶς διοικήσεις τῆς Ἀσίας, τοῦ Πόντου καὶ τῆς Θράκης, δὲν ἐφαρμόζει τὴν ἴδια συλλογιστικὴ καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Ἀν. Ἰλλυρικοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων διοικήσεων τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, θεωρώντας ὅτι αὐτὸ αὐτονόητα ὑπαγόταν καθ' ὀλοκληρίαν στὴν παπικὴ καθέδρα.

Ὁ 6ος κανόνας ὅμως τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου δὲν καθορίζει οὐδόλως τὰ ἀκριβῆ ὄρια τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης. Εἶναι πιθανώτερο πάντως ὅτι ἡ δικαιοδοσία του περιοριζόταν στὴ διοικητικὴ περιφέρεια τοῦ *Vicarii urbis Romae*, ποὺ ἀποτελοῦσε μέρος τῆς Ἰταλικῆς διοικήσεως. Ἀντιθέτως, οἱ ἑπτὰ ἐπαρχίες τῆς Βορείου Ἰταλίας βρισκόνταν ὑπὸ τὴ δικαιοδοσία τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μιλάνου. Ὅπως εἶδαμε ἤδη, σ' αὐτὸν ὑπαγόταν καὶ ἡ διοίκηση τῆς Παννονίας. Συνεπῶς, ἡ ὑπαγωγή τοῦ Ἀν. Ἰλλυρικοῦ στὴ Ρώμη δὲν στοιχειοθετεῖται ἀπὸ τὰ κείμενα μέχρι καὶ τὴν Β' Οἰκουμενικὴν σύνοδο. Ἡ τελευταία ὅμως, μὲ τὸν 2ο κανόνα, μολονότι καθώριζε τὰ ἐξαρχικὰ δικαιώματα γιὰ τὶς διοικήσεις τοῦ Πόντου, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης, δὲν ἀναφέρει τίποτε περὶ Ἀν. Ἰλλυρικοῦ. Ἡ σιωπὴ αὐτὴ θὰ μπορούσε νὰ ἐξηγηθεῖ εἴτε ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Β' Οἰκουμενικὴ σύνοδος εἶχε ὡς μέλη αὐτῆς ἐπίσκοπους τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, οἱ ὅποιοι συνεπῶς θεώρησαν ὅτι δὲν μπορούσαν νὰ ἀποφασίσουν καὶ γιὰ τὶς ἐκκλησίες τῆς Δύσεως, στὴν ὁποία ἀνῆκε ἐκκλησιαστικὰ τὸ Ἀν. Ἰλλυρικό¹⁷, εἴτε ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μέχρι ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ἡ πολιτικὴ πρωτεύουσα τῆς διοικήσεως ἦταν ἀκόμη τὸ Σίρμιο, τὸ ὁποῖο ἀπὸ τὸ 351 μάλιστα κατέστη ἡ ἔδρα τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου. Πράγματι, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Σιρμίου ἐθεωρεῖτο πρῶτος ἐπίσκοπος τοῦ Ἰλλυρικοῦ

16. Hefele-Leclercq, *Histoire des Conciles*, Paris 1907, I, σελ. 560-565.

17. E. Piperković, *Τὸ Ἰλλυρικὸν καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ δίκαια τῶν Ἐκκλησιῶν Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰς λατινικὰς βλέψεις*, ἐκδ. Παπασπύρου, Ἀθῆναι 1919, σελ. 26.

καὶ ὑπὸ αὐτὴν τὴν ιδιότητα, ὡς ἐπίσκοπος τῆς πρωτεύουσας τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἐκπροσωποῦσε ἐξ ὀνόματος τὴν ἱεραρχία του, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν περίπτωση τοῦ ἐπισκόπου Σιρμίου Ἀνεμίου καὶ τὴ συμμετοχὴ του στὴ σύνοδο τῆς Ἀκυλίας (381)¹⁸.

Ἡ μεταφορὰ τῆς πολιτικῆς διοικήσεως τοῦ Ἀν. Ἰλλυρικοῦ ἀπὸ τὸ Σίρμιο στὴ Θεσσαλονίκη ἐπὶ Μ. Θεοδοσίου, σήμανε ταυτόχρονα τὴν αὔξηση καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κύρους της, καθὼς ἔτσι κατέστη ὁ πρῶτος θρόνος τοῦ Ἀν. Ἰλλυρικοῦ. Ἡ δὲ ἐμπνευσμένη ποιμαντική μορφή τοῦ Ἀχολίου (360-383), ὁ ὁποῖος διακρίθηκε στὴ Β' Οἰκουμενικῇ σύνοδο, προσέδωσε καὶ ἐκκλησιαστικὸ κῦρος σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀναμφισβήτητη ἀποστολικότητα τοῦ θρόνου της. Μία ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Σιρικίου πρὸς τὸν ἐπίσκοπο Θεσσαλονίκης Ἀνύσιο, ἡ ὁποία χρονολογεῖται πέντε μόλις χρόνια μετὰ ἀπὸ τὴ σύγκληση τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου (ἡ ὁποία πάντως δὲν ἀναγνωρίζοταν ἀκόμη ὡς τέτοια ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τῆς Ρώμης), ἦτοι τὸ 386, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης τοῦ ἀναγνώρισε ἐξαρχικὰ δικαιώματα καὶ τὴ δυνατότητα νὰ χειροτονεῖ ἐπισκόπους στὸ Ἰλλυρικό, συμφώνως πρὸς τὰ ψηφισθέντα ἀπὸ τὴν Α' Οἰκουμενικῇ σύνοδο τῆς Νικαίας¹⁹. Ἡ δὲ ἄσκηση γιὰ πρώτη φορὰ τῆς ἐξαρχικῆς δικαιοδοσίας τῆς μητροπόλεως τῆς Θεσσαλονίκης ἐφηρμόσθη μὲ τὸ ζήτημα τοῦ Ναῖσου Δακίας Βονώσου, ὁ ὁποῖος ἀμφισβητοῦσε τὸ ἀειπάρθενο τῆς Θεοτόκου. Ἡ ὑπόθεση παρεπέμφθη στὴ σύνοδο τῆς Καπύης (391), ὅπου ἀπεφασίσθη ἡ παραπομπὴ τῆς ὑποθέσεως στὴ σύνοδο τῶν ἐπισκόπων τῆς Μακεδονικῆς διοικήσεως ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἀνυσίου (384-407), παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Σαρδικὴ δὲν ὑπαγόταν πολιτικὰ στὴ Μακεδονικὴ διοίκηση. Ὅταν μάλιστα ὁ Ἀνύσιος καὶ οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀπετάθησαν στὸν πάπα γιὰ νὰ ἐξετάσει καὶ ὁ ἴδιος τὴν ὑπόθεση τοῦ Βονώσου, ὁ ποντίφικας παρέπεμψε τὸ ζήτημα στὴ δικαιοδοσία τῶν ἐπισκόπων τῆς Μακεδονίας, ὅπως ὠρίσε καὶ ἡ σύνοδος τῆς Καπύης²⁰.

18. Mansi III, 604.

19. PL 13, 1148. Πρβλ. Hefele, *Histoire des Conciles*, II, σελ. 231, 234.

20. Jaffé, *Regesta Pontificum Romanorum*, Lipsiae 1885-1888, n. 261.

γ) Ἐξαρχικὴ δικαιοδοσία καὶ Βικαριᾶτο τῆς Ρώμης

Ἡ μετάβαση ἐπὶ Ἀνυσίου ἀπὸ τὴν μητροπολιτικὴν στὴν ἑξαρχικὴ δικαιοδοσία δὲν ἔγινε χωρὶς ἀντιδράσεις ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς μητροπόλεις τοῦ Ἰλλυρικοῦ, οἱ ὁποῖες –ὡς ἦταν φυσικὸ– ἐνέμειναν στὸ μητροπολιτικὸ σύστημα διοικήσεως, ὅπως αὐτὸ εἶχε καθιερωθεῖ ἀπὸ τὴν Α΄ Οἰκουμενικὴ σύνοδο, καὶ στὴν αὐτόνομη λειτουργία τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων τῶν δικαιοδοσιῶν τους, οἱ ὁποῖες ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας μπορούσαν νὰ ἐκλέγουν καὶ νὰ χειροτονοῦν ἐπισκόπους στὴν περιοχὴ δικαιοδοσίας τους, ἄνευ ὁποιασδήποτε ἀνάμειξης ἄλλου θρόνου. Ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ὑπερμητροπολιτικοῦ κύρους τῆς ἐκκλησίας τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖο εἶχε ἤδη ἀναγνωρίσει ὁ θρόνος τῆς Ρώμης, καὶ ἡ ἐφαρμογὴ του σὲ ζητήματα χειροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπισκόπων τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἦταν ἄγνωστη, καθὼς ἡ μητροπολιτικὴ ὀργάνωση τῶν ἐν λόγῳ ἐπαρχιῶν (Κρήτης, Ἀχαΐας, Θεσσαλίας, Παλαιᾶς καὶ Νέας Ἡπείρου) ἦταν πανίσχυρη²¹. Ἡ ἀνάδειξη τῆς ὑπερμητροπολιτικῆς δικαιοδοσίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὸν παπικὸ θρόνο συνεδέθη ἐν τέλει ἄρρηκτα μὲ τὴν ἴδρυση τοῦ περιφημοῦ παπικοῦ βικαριᾶτου τῆς Θεσσαλονίκης, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποία ἡ διοίκησις τοῦ Ἰλλυρικοῦ περιῆλθε στὴν διοικητικὴ δικαιοδοσία τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης.

Ἡ χρονολόγησις τοῦ παπικοῦ βικαριᾶτου προκάλεσε διαφωνίες στὴν ἐρευνητικὴ κοινότητα, ὅπως συνέβη καὶ μὲ τοὺς λόγους θεσπίσεώς του. Γιὰ τὴν πλειοψηφία τῶν ρωμαιοκαθολικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐρευνητῶν²², ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων ἱστορικῶν ἐξ-

21. Βλ. Ἰω. Φειδᾶ, *Ὁ θεσμὸς τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν, Προϋποθέσεις διαμορφώσεως τοῦ θεσμοῦ (ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τὸ 451)*, Ἀθήναι 1977, σελ. 263.

22. J. Zeiler, *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'Empire romain*, éd. Boccard, Paris 1918. F. Dvornik, *Les légendes de Constantin et de Méthode vues de Byzance*, Prague 1933. Hefele-Leclercq, *Histoire des Conciles*, I, σελ. 565. S. Vailhé, «Annexion de l'Illyricum au Patriarcat œcuménique», *Échos d'Orient* 14 (1911), σελ. 29 κ.έ. L. Duchesne, *Autonomies ecclésiastiques. Églises séparées*, éd. Torin et Fils, Paris 1896, σελ. 259 κ.έ.

αρτωμένων από τη διεθνή βιβλιογραφία²³, τὸ παπικὸ βικαριᾶτο ἰδρύθηκε εἴτε στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ πάπα Δαμάσου Α΄ (366-384), εἴτε ἐπὶ τοῦ πάπα Σιρικίου (384-399). Οἱ Leporskij καὶ H. Fuhrmann ὑπεστήριξαν ὅτι οἱ σχέσεις τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης μὲ τὴ μητρόπολη Θεσσαλονίκης ἀνεπτύχθησαν ἐπὶ Ἀχολίου, ἐνῶ περιέπεσε βαθμιαῖα σὲ διοικητικὴ ἐξάρτηση ἀπὸ τὸν παπικὸ θρόνο ἐπὶ Ἀνυσίου καὶ Ρούφου, γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ ἡ ἴδρυση τοῦ Βικαριάτου τὴν 17ῃ Ἰουνίου τοῦ 417²⁴.

Τὸ παλαιότερο κείμενο τῆς περιφημῆς συλλογῆς ἀλληλογραφίας τῶν παπῶν μὲ τοὺς ἐκάστοτε μητροπολίτες Θεσσαλονίκης (*Collectio Ecclesiae Thessalonicensis*) εἶναι ἡ προαναφερθεῖσα ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Σιρικίου πρὸς τὸν Ἀνύσιο Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία ἀπλῶς τοῦ ἀναγνωρίζει ὑπερμητροπολιτικὴ δικαιοδοσία στὶς μητροπόλεις τοῦ Ἰλλυρικοῦ, χωρὶς καμία ἀναφορὰ περὶ Βικαριάτου. Κατὰ μία ἄλλη χρονολόγηση ποὺ ἀκολούθησε μία ὁμάδα ἱστορικῶν, τὸ πιθανώτερο εἶναι ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολὴ νὰ λειτούργησε ὡς ἀφετηρία γιὰ τὴ μετάβαση ἀπὸ τὸ ἐξαρχικὸ καθεστῶς ποὺ ἀναγνωρίσθηκε μὲ αὐτὴν στὸ παπικὸ Βικαριᾶτο γιὰ τοὺς διάδοχους πάπες καὶ κυρίως τὸν Ἰννοκέντιο Α΄ (401-417)²⁵. Πράγματι, μία ἐμπεριστατωμένη χρονολόγηση τοῦ παπικοῦ Βικαριάτου μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Α΄ (415) πρὸς τὸν Θεσσαλονίκης Ρούφο. Σὲ αὐτὴν καθορίζεται ἡ ἐξουσία τῆς μητροπόλεως τῆς Θεσσαλονίκης στὸ Ἀν. Ἰλλυρικό, συμφώνως πρὸς τὰ πεπραγμένα τῶν προκατόχων αὐτοῦ Δαμάσου, Σιρικίου καὶ Ἀναστασίου, οἱ ὁποῖοι καὶ ἀνεγνώρισαν τὰ ὑπερμητροπολιτικὰ δίκαια τοῦ Ἀχολίου καὶ

23. Β. Στεφανίδου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Ἀθήνα 1959², σελ. 295 κ.έ. Γ. Κονιδάρη, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος*, I, Ἀθήνα 1960, σελ. 528 κ.έ.

24. P. Leporskij, *Istorija Thessalonikskago ekzarxhata do vremeni prisodinenija ego kj Konstantinopoljskom Patriarkhatu*, S. Petenerburg 1901, σελ. 47. H. Fuhrmann, «Studien zur Geschichte mittelalterlicher Patriarchate», *Zeitschrift der Savigny Stiftung*, 70. *Kanonistische Abteilung* 39 (1953), σελ. 112- 176.

25. P. Lemerle, *Philippe et la Macédoine orientale à l'époque chrétienne et byzantine. Recherches d'histoire et d'archéologie*, Paris 1945, σελ. 243- 244. Α. Ἀγγελόπουλου, *Ἡ Ἐκκλησία τῆς Θεσσαλονίκης*, 106-110.

τοῦ Ἀνυσίου²⁶. Ἄν θεωρήσουμε ἀξιόπιστη τὴ μαρτυρία αὐτή, ὀδηγούμεθα στὰ τελευταία ἔτη ἱερατείας τοῦ Δαμάσου (366-384). Σὲ μεταγενέστερη ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Λέοντος Α΄ (440-461) πρὸς τὸν Ἀναστάσιο Θεσσαλονίκης, ἀναφέρεται ὅτι ὁ προκάτοχός του Σιρίκιος εἶχε παραχωρήσει ὑπερμητροπολιτικὴ ἐξουσία στὸν Θεσσαλονίκης Ἀνύσιο²⁷. Κατὰ τὴν γνώμη μας ἡ χρονολόγηση τοῦ βικαριάτου εἶναι στενὰ συνυφασμένη μὲ τοὺς λόγους ποὺ ὀδήγησαν τὴν παπικὴ καθέδρα σ' αὐτὴν τὴν ἐπιλογή.

Μία προσέγγιση γιὰ τὰ αἷτια αὐτῆς τῆς ἐπιλογῆς διατυπώθηκε διεξοδικῶς ἀπὸ τὸν Βλ. Ἰω. Φειδᾶ, γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ θρόνος τῆς Ρώμης, θέλοντας μὲ αὐτὴν τὴν κίνηση νὰ περιορίσει τὴν ἐξάπλωση τῆς δικαιοδοσίας τοῦ θρόνου τῶν Μεδιολάνων ἐπὶ τῆς Παννονίας, ἐστράφη πρὸς τὴν ἐξασφάλιση μιᾶς εἰδικῆς σχέσεως μὲ τὸν πρῶτο θρόνο τοῦ Ἰλλυρικῶ, τῆ Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία ὑπῆρξε καὶ ἡ ἔδρα τοῦ *praefectus praetori Illyrici*. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὴν ἴδια πρακτικὴ δικαιοδοσιακῆς ἐξαρτήσεως τοῦ θρόνου τῆς Θεσσαλονίκης ἐπεχείρησε καὶ ὁ θρόνος τῶν Μεδιολάνων, καθὼς καὶ ὁ ἱ. Ἀμβρόσιος εἶχε ἀλληλογραφία μὲ τὸν Θεσσαλονίκης Ἀνύσιο²⁸, ἐνῶ παρέπεμψε τὴν περίπτωση τοῦ ἐπισκόπου Ναΐσοῦ Δακίας Βονώσου σὲ σύνοδο ὑπὸ τὸν Ἀνύσιο Θεσσαλονίκης. Ὁ ἀνταγωνισμὸς Ρώμης καὶ Μεδιολάνων ὑπῆρξε κατὰ τὸν Βλ. Ἰω. Φειδᾶ ἡ αἰτία γιὰ τὴν ἀνακήρυξη τοῦ θρόνου τῆς Θεσσαλονίκης ὡς παπικοῦ Βικαριάτου, καθὼς, ὅπως τονίζει: «Ὁ θρόνος τῆς πρωτεύουσας τῆς ὑπαρχίας τοῦ Ἰλλυρικῶ ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῆ ἐν ταῖς διοικήσεσι Μακεδονίας, Δακίας καὶ Παννονίας, ἀποκρούων οὕτω τὰς διεκδικήσεις τοῦ θρόνου τῶν Μεδιολάνων ἐν Παννονία καὶ Δακία καὶ παρέχων τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν διεΐσδυσιν τοῦ κύρους τοῦ θρόνου τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης εἰς ὀλόκληρον τὸ Ἰλλυρικόν»²⁹. Κατὰ τὴν γνώμη μας, ἓνα τέτοιο ἐνδεχόμενον θὰ πρέπει νὰ ἀποκλεισθεῖ,

26. Mansi VII, 751.

27. Leo, *Epist.* VI. PL 54, 617.

28. PL 16, 959.

29. Βλ. Ἰω. Φειδᾶ, Ὁ θεσμὸς τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν, σελ. 263.

καθώς στην πράξη ἦταν ἀδύνατον κατὰ τὴν ἐν λόγω ἐποχὴ νὰ ἐπιβληθεῖ ἐκ μέρους τοῦ θρόνου τῆς Θεσσαλονίκης ὅποιαδήποτε ὑπερμητροπολιτικὴ ἐξουσία σὲ ζητήματα χειροτονιῶν καὶ κρίσεως, καθὼς τὸ μητροπολιτικὸ σύστημα ἐφηρομόζετο ἀπρόσκοπτα καὶ οἱ ἴδιες οἱ Ἐκκλησίες ὑπεραμύνοντο τῆς μητροπολιτικῆς αὐτονομίας τους, ὅπως θὰ δοῦμε μέχρι καὶ τὸν Στ' αἰῶνα, ἦτοι πολὺ ἀργότερα ἀπὸ τὴ θρυλούμενη ἀνακήρυξη παπικοῦ Βικαριάτου. Ὅποιαδήποτε τέτοια κίνηση γιὰ τὴν ἐπιβολὴ ὑπερμητροπολιτικῆς (ἐξαρχικῆς) δικαιοδοσίας ἦταν καταδικασμένη ἐκ τῶν προτέρων νὰ μείνει ἀνεφάρμοστη, καθὼς ὄχι μόνον δὲν ἦταν σύμφωνη πρὸς τοὺς κανόνες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου (4ο καὶ 5ο), ἀλλὰ καὶ διότι καμμία ἐκ τῶν μητροπόλεων τοῦ Ἄν. Ἰλλυρικοῦ δὲν ἦταν διατεθειμένη νὰ ἀπωλέσει τὴν αὐτάρκεια ποὺ τῆς προσέφερε τὸ μητροπολιτικὸ σύστημα καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ἐκλέγονται οἱ ἐπίσκοποι ἐκάστης ἐπαρχίας ἀπὸ τὴν ἐπαρχιακὴ σύνοδο, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐχειροτονοῦντο καὶ οἱ μητροπολίτες αὐτῆς. Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ὁ λόγος αὐτῆς τῆς ἐκ πρώτης ὄψεως κενῆς περιεχομένου κινήσεως τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ θρόνου τῆς Θεσσαλονίκης ὡς παπικοῦ Βικαριάτου;

Γιὰ νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ λάβουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀνακήρυξη τοῦ παπικοῦ Βικαριάτου τῆς Θεσσαλονίκης *κατ' οὐσίαν προέβαλλε ἐπιστολιμαῖα τὶς παπικὲς ἀξιώσεις περὶ παπικοῦ πρωτείου* γιὰ τὴν ὑπαγωγὴ τοῦ Ἄν. Ἰλλυρικοῦ στὴ δικαιοδοσία τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης καὶ ὄχι τὴν ἐπιβολὴ του σὲ ὀλόκληρη τὴν Ἐκκλησία. Πράγματι, ἡ ἀλληλογραφία τῶν παπῶν μὲ τοὺς ἐκάστοτε ἐπισκόπους Θεσσαλονίκης περιστρεφόταν περὶ τὸ δίκαιο τῶν χειροτονιῶν, καθὼς καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ πάπα νὰ καθορίζει τὴ διοικητικὴ κεφαλὴ τοῦ Ἄν. Ἰλλυρικοῦ. Ὁ πάπας Σιρίκιος (384-399) σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Θεσσαλονίκης Ἀνύσιο προέτασε τὴν ἐποπτεία τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης ἐπὶ πάσης χειροτονίας καὶ κρίσεως ἐπισκόπων τοῦ Ἄν. Ἰλλυρικοῦ, ἦτοι Δακία, Μακεδονία, ἀλλὰ καὶ τῆς Παννονίας, ἡ ὁποία εἶχε περιέλθει στὴ δικαιοδοσία τῶν Μεδιολάνων³⁰.

30. Mansi VIII, 750 κ.έ.

Εἶναι σαφές ὅτι κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδο παρατηρεῖται ἡ γενικώτερη τάση τῶν τιμωμένων μὲ ἐξαιρετικὰ πρεσβεῖα τιμῆς ἐπισημοτάτων θρόνων νὰ διευρύνουν τὶς περιφέρειες δικαιοδοσίας τοῦ χειροτονεῖν. Πρόκειται κατ' οὐσίαν γιὰ τὴν πρώτη ἄτυπη εἰσαγωγή τοῦ πατριαρχικοῦ συστήματος διοικήσεως, τὸ ὁποῖο ἄρχισε νὰ ἀποτυπώνεται καὶ μὲ κανονικὲς διατάξεις, ὅπως μπορούμε νὰ συμπεράνουμε ἀπὸ τὸν 3ο κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου (381) καὶ τὴν ἀναγνώριση ἴσων πρεσβείων τιμῆς τοῦ θρόνου τῆς Νέας Ρώμης μὲ τὴν Πρεσβυτέρα, ἡ ὁποία διατηροῦσε ὅμως τὸ πρωτεῖο της³¹.

Εἶναι προφανές, ὅπως συνάγεται καὶ ἀπὸ ὅσα ἀκολούθησαν, ὅτι ἡ Πρεσβυτέρα Ρώμη θέλησε νὰ ἀνακόψει καὶ νὰ περιορίσει τὶς ἐπεκτατικὲς τάσεις ὅχι βεβαίως τῶν Μεδιολάνων, ἀλλὰ τῆς Νέας Ρώμης σὲ ὅμορες ἐκκλησιαστικὲς περιφέρειες. Ἡ ἐπέκταση τῆς δικαιοδοσίας τῆς Νέας Ρώμης ἐπὶ τῶν ἐξαρχικῶν διοικήσεων τῆς Θράκης, τοῦ Πόντου καὶ τῆς Ἀσίας προκατέβαλε ἀναμφισβήτητα ἀρνητικὰ τὴν ἐκκλησία τῆς Ρώμης. Ἡ παραχώρηση ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης τοῦ δικαιώματος τοῦ χειροτονεῖν στὸν ἐπίσκοπο Θεσσαλονίκης προϋποθέτει ὅτι τὸ Ἀν. Ἰλλυρικὸ ἀνῆκε στὴ δικαιοδοσία τοῦ πάπα, θέλοντας ἔτσι νὰ προλάβει ἀντίστοιχη διεκδίκηση ἐκ μέρους τῆς Νέας Ρώμης. Γι' αὐτό, κατὰ τὴ γνώμη μας, εἶναι βέβαιο ὅτι οἱ πρῶτες ἐπιστολὲς προσέγγισης τοῦ παπικοῦ θρόνου μὲ τοὺς ἐπίσκοπους Θεσσαλονίκης, ἀναμφισβήτητα ἄρχισαν μετὰ ἀπὸ τὴ Β' Οἰκουμενικὴ σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (381), τὴν ὁποία οἱ δυτικοὶ θεωροῦσαν ἀπλῆ σύνοδο τῶν ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ ἀποφάσεις τῆς ὁποίας δὲν μπορούσε νὰ εἶναι δεσμευτικὲς γιὰ ὅλη τὴν Ἐκκλησία, πολὺ περισσότερο γιὰ τὸν διάδοχο τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἡ προσέγγιση αὐτὴ εἶχε στὴν ἀρχὴ τὴν μορφή ἀναγνωρίσεως τῆς ἐξαρχικῆς δικαιοδοσίας τῆς Μητροπόλεως τῆς Θεσσαλονίκης. Πῶς ὅμως θὰ μπορούσε νὰ δικαιολογήσει μία τέτοια κίνηση, τὴ στιγμή πού μέχρι τότε δὲν ὑπάρχει καμμία προγενέστερη μαρτυρία

31. «Τὸν μὲν τοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ρώμην».

πού να υπαινίσσεται αναγνώριση έξαρχικῆς δικαιοδοσίας, οὔτε πολὺ περισσότερο τὴ μεταγενέστερη ἀνακήρυξή της σὲ παπικὸ Βικαριᾶτο; Ἀναμφισβήτητα, ἡ παπικὴ καθέδρα, βασιζόμενη στὸ γεγονὸς ὅτι τὸ Ἰλλυρικὸ ἀνῆκε στὸ κρᾶτος τῆς Δύσεως, θεώρησε αὐτονόητο ὅτι ὡς ὁ μόνος ἐπισημότατος θρόνος τῆς Δύσεως εἶχε τὸ ἀποκλειστικὸ δικαίωμα νὰ ὀρίσει κάποιον ἐπίσκοπο ὡς ἐκπρόσωπό της, ἐπιλογή πού μετὰ ἀπὸ τὶς ἀποδεδειγμένα ἐπεκτατικὲς τάσεις τῆς Νέας Ρώμης πού ἀκολούθησαν τὴ Β' Οἰκουμενικὴ σύνοδο, φαινόταν ὅτι ἦταν μονόδρομος.

Σὲ αὐτὸ τὸ πλαίσιο, ὁ Ρώμης Ἰννοκέντιος Α' (402-417) στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Ροῦφο Θεσσαλονίκης (415) τὸν ἀποκαλεῖ γιὰ πρώτη φορὰ βικάριο τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης στὸ Ἄν. Ἰλλυρικόν, καθορίζοντας μάλιστα καὶ τὶς ἀρμοδιότητές του, οἱ ὁποῖες συνίσταντο στὴν ἐκλογή, τὴ χειροτονία καὶ τὴν κρίση τῶν ἐπισκόπων, καθὼς καὶ στὴν ἄσκηση προεδρίας τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων τοῦ Ἄν. Ἰλλυρικοῦ. Ταυτοχρόνως, ὠριζόταν ὅτι οἱ ἐφέσεις τῶν ἐπισκόπων τοῦ Ἄν. Ἰλλυρικοῦ καὶ οἱ *causae majores* ἔπρεπε νὰ παραπέμπωνται στὸν θρόνο τῆς Ρώμης³². Ταυτόχρονα ὅμως μετὰ τὴν ἐπικύρωση τῆς ὑπερμητροπολιτικῆς ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης, ὁ πάπας κατοχυρώνει καὶ τὰ δικαιώματα τῶν μητροπολιτῶν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς οἰκείας ἐπαρχίας αὐτῶν. Φαίνεται πάντως ὅτι οἱ μητροπολίτες δὲν δέχθηκαν αὐτὴν τὴν καινοτομία, πού οὐσιαστικὰ καταργοῦσε τὸ μέχρι τότε ἀσκούμενο μητροπολιτικὸ σύστημα ἐπὶ τῆ βάσει τῶν κανόνων δ' καὶ ε' τῆς Α' Οἰκουμενικῆς.

Ἡ ἐκ τῶν μητροπολιτῶν παραθεώρηση τοῦ νέου ρόλου τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν περίπτωση τῆς ἐκλογῆς τοῦ Περιγένους καὶ τὴ χειροτονία του στὴν ἐπισκοπὴ τῶν Παλαιῶν Πατρῶν ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Κορίνθου Ἀλέξανδρο. Ἡ ἄρνηση τῶν κατοίκων νὰ τὸν δεχθοῦν ὡς ἐπίσκοπο προκάλεσε μεῖζον κανονικὸ ζήτημα στὸ ὁποῖο δὲν ἐνεπλάκη ὁ Θεσσαλονίκης. Ἀντιθέτως, οἱ ἀντίπαλοί του ἀπευθύνθηκαν στὸν παπικὸ θρόνο γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ ζητήματος. Μολονότι ὁ πάπας Βονιφάτιος

32. Mansi VIII, 751- 752.

Α' θεώρησε κανονική τὴ μετάθεση τοῦ Περιγένου³³, ἡ ἐπαρχιακὴ σύνοδος δὲν ἀνεγνώρισε τὸν Περιγένη ὡς κανονικὸ ἐπίσκοπο. Σὲ ἀντίστοιχη κρίση ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὴν καθαίρεση τοῦ ἐπισκόπου Σάλτων Περεβίου καὶ τὴν ἀντικατάστασή του ἀπὸ τὸν Μάξιμο χωρὶς νὰ ζητηθεῖ ἡ γνώμη τοῦ Θεσσαλονίκης Ρούφου, ὁ Βονιφάτιος Α' ὑποχρεώθηκε σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τοῦ Ἄν. Ἰλλυρικῶ νὰ τοὺς ἐπικρίνει, διότι περιφρόνησαν τὴ θέση τοῦ παπικοῦ θρόνου στὴν περίπτωσή τοῦ Περιγένου. Στὴν ἐπιστολὴ του³⁴ ὁ Βονιφάτιος Α' τονίζει ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἔχει τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας θεῖω δικαίω, διότι τὴν παρέλαβε ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Πέτρο, τὸ δὲ πρωτεῖο ἐξουσίας τῆς ἀνεγνωρίστη μὲ τὸν στ' κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, οὐδεμία δὲ σύνοδος ἐπισκόπων δύναται νὰ ἀναθεωρήσει ἀπόφαση τοῦ πάπα, σὲ μία ἔμμεση ἀπόρριψη τῆς ἐγκυρότητας τῶν ἀποφάσεων τῆς ὑπὸ ἀμφισβήτηση Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Κατακλείοντας τὴν ἐπιστολὴ του, ὁ Βονιφάτιος Α' τονίζει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης ὡς φύλακας τῶν δικαίων τοῦ παπικοῦ θρόνου στὸ Ἰλλυρικὸ εἶναι ἡ ὑψιστὴ ἀυθεντία σὲ αὐτό.

Ἡ ἐπίμονη καὶ κατηγορηματικὴ προβολὴ τοῦ παπικοῦ πρωτείου μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ ὡς ἀντίδραση πρὸς τὸν 3ο κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ τῆς ἀπόδοσης ἴσων πρεσβείων τιμῆς στὸν θρόνο τῆς Νέας Ρώμης, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀπόφαση τοῦ Θεοδοσίου Β' νὰ θέσει τὸ Ἄν. Ἰλλυρικὸ ὑπὸ τὴ δικαιοδοσία τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πράγματι, μὲ διάταγμα ποὺ κοινοποίησε στὸν *Praefecto praetori o Illyrici* Φίλιππο (14 Ἰουλίου 421) ὅτι τὰ ἀναφυόμενα κανονικῆς φύσεως ζητήματα στὸ Ἰλλυρικὸ ἔπρεπε ἐφ' ἐξῆς νὰ ἐπιλύονται ἀπὸ τὸν θρόνο τῆς Νέας Ρώμης: «Τὰς ἀναφυόμενας κανονικὰς ἀμφισβητήσεις ἐν ὄλω τῷ Ἰλλυρικῷ οὐ δεῖ τέμνεσθαι παρὰ γνώμην τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς αὐτῆς συνόδου, ἥτις ἔχει τὰ προνόμια τῆς ἀρχαίας Ρώμης»³⁵. Ὁ πάπας Βονιφάτιος Α' ζήτησε

33. Mansi VIII, 752-753.

34. Mansi, VIII, 756- 757.

35. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*, VI, 260.

καὶ πέτυχε τὴ βοήθεια τοῦ αὐτοκράτορα τοῦ δυτικοῦ κράτους Ὀνωρίου γιὰ τὴν ἀπόσυρση τοῦ ἐν λόγῳ διατάγματος καὶ τὴν τήρηση τῆς ἀρχαίας κανονικῆς τάξεως τοῦ Ἰλλυρικοῦ³⁶.

Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ παπικός θρόνος δὲν διεκδίκησε ἄμεση δικαιοδοσία στὸ Ἄν. Ἰλλυρικό, οὔτε τὸ δικαίωμα νὰ χειροτονοῦν οἱ πάπες τὸν ἐπίσκοπο Θεσσαλονίκης καὶ Βικάριο τους, οὔτε πάλι τὴν κρίση ἐπισκόπων, ἀλλὰ μόνο τὸ δικαίωμα τελεσιδικίας γιὰ σοβαρὲς περιπτώσεις (*causae majores*). Κατὰ τὴ γνώμη μας, αὐτὴ ἢ πρωτοβουλία τοῦ παπικοῦ θρόνου ἀποσκοποῦσε στὴν *de jure* ἀκύρωση τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἴσων πρεσβείων τιμῆς τῆς Νέας Ρώμης μὲ τὸν 3ο κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς, ἢ ὁποῖα ἄλλωστε δὲν ἀναγνωριζόταν ὡς τέτοια ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Δύσεως. Γι' αὐτὸ καὶ στὴν ἐπιστολὴ του προτάσεται ὁ 6ος κανόνας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ κανονικὸ θεμέλιο τοῦ παπικοῦ πρωτείου, ἀλλὰ καὶ ἢ μὴ συμπερίληψη στοὺς κανόνες αὐτῆς τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἐνὸς ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων θρόνων, προνόμιο ἀποκλειστικὸ τῶν τριῶν θρόνων (Ρώμης, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας). Ἐπιπλέον, ἢ διαφύλαξη τῆς ἀρχαίας κανονικῆς τάξεως, κατ' οὐσίαν ἐξησφάλιζε ταυτόχρονα τὴ λειτουργία τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος. Εἶναι ὅμως πιθανὸν ὅτι ἢ ταυτόχρονη ἐμπλοκὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικοῦ στὴν περίπτωσι τοῦ Περιγένου θεωρήθηκε ὡς ἀπόπειρα τοῦ θρόνου τῆς Νέας Ρώμης νὰ διασαλεύσει τὴν κανονικὴ τάξη, μὲ τὴν ἔμμεση ἐπιβολὴ τοῦ ἀπορρέοντος ἀπὸ τὸν 3ο κανόνα τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς δικαίου. Συνεπῶς, μὲ τὴν ἀνακήρυξη τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης σὲ παπικὸ Βικάριο ἐπεχειρήθη ἀπὸ τὸν πάπα Ρώμης ἢ ἀποτροπὴ ὁποιασδήποτε παρέμβασης τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἐνῶ ταυτόχρονα, διὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν μητροπολιτῶν τοῦ Ἄν. Ἰλλυρικοῦ στὸν παπικὸ Βικάριο, θὰ ἐπεβεβαιούτο ἐμμέσως καὶ ἢ ὑπαγωγή τους στὸν θρόνο τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης.

36. Mansi VIII, 759- 760.

SUMMARY

The East Illyricum Problem

By Rev. Chrysostomos Symeonidis,
PhD of Theology

The extremely interesting and enlightening letter about the wider area of Illyricum (area that has been a permanent field of demands for Rome and Constantinople) of Tarasios of Constantinople (784-806) to the Archbishop Spolatio (Split) Leo does not indicate only the ecclesiastical welfare of the throne of Constantinople for the dioceses of Illyricum area. This letter also reveals the versatility and the aims of Byzantine diplomacy. As it can be seen from the content of the letter, there is frequent contact between the recipient and the sender. The same was exactly happened to their predecessors Peter and Paulus IVth. These particular letters, like the invitation of Tarasius to Archbishop Spyridon to participate in the VIIth Ecumenical Council (787), certify that the bishops of the Roman Catholic Church continued to systematically resort to Constantinople.